

ՎԵՍՈՒՎ Ի ԲՈՐԲՈՔՄԱՆ

Երկրիս վրայ կայ այնպիսի տեղ մը՝ ուր կարծես Գրախոս կա՛ած է Գժոխոց հետ, և երկրային Եղեմն հանգչած է անդընդոց ահաւոր զօրութեան վրայ. գաղափար մը՝ որ հնոց մտքին մէջ ալ ծնած էր, վասն զի Եամպանիոյ հիւսնային գեղեցկութեանց մէջ զետեղած էին Աւեռնեան լիճը, նախասենեակ արքայութեան Պլուտոնի, զոր կը նկարագրէ Վիրգիլիոս իբր տխուր ու զարհուրելի տեղ մը:

Հոն ուր կապուտակ ծոփն կ'ընդգրկէ հրաշալի ցամաք մը, և Նարցիլի անհարթ ափանց երկայնութեամբ մինչև Պայա քաղաքը, կը տարածուին դիմացդ շարք մը ստորերկրեայ ծխաշունչ պատառուածոց, ուր գիշեր մը ճայթեցու յանկարծ Մոնթէ Նուովայ, և կլլեց արդաւանդ արտորէից հետ շատ մ'ալ գեղեր հանդերձ բնակչօք և երէտվք: Հոն, Ասգրոնէ, երբեմն խառնարան և հիմա թագաւորական որսատուն, կեցած է տակաւին իր ձուածն բաժակովը, կրելով վրան հրաբխային ծագման նշաններ. նոյնպէս և Սոլֆադարա, հրաբուխ կէս չիջեալ, և դռնակ ապահովութեան ընդարձակ կաթսայի մը՝ որ կ'եռայ ահագնագոյ զորոգմամբ փոթորկեալ ծովու նման: Կայ ուրիշ շարք մ'ալ երկրորդական ծխարանաց, ինչպէս Խոռուք Ներունի և Քաւալյուն Գան, որոնք կ'արձակեն անդադար աւելի կամ նուազ թանձր ծուխ մը:

Վերջապէս կու գայ Վեսուվ, պլուտոնական թագաւորութեան ներկայ բռնաւորն, որ երկրիս կեդրոնական հրոյ ահաւոր զօրութիւնը ձեռք առած կը գդրդէ զՆարցիլի գոռալով, կ'ըսպառնայ որոտմամբ Ռեգինա ու Բորգիչի գիւղից, և կը նստի անտեղիտալի անշարժութեամբ Հերկուլանոյի ու Պոմպէյի աւերակաց վրայ:

Հրաբուխ մը բարբոքման վիճակի

մէջ չի տեսնողն՝ չի կրնար երեակայել այն տպաւորութիւնը զոր կը ներգործէ լեռն իր այդ դրից մէջ: Կարծես գերբնական էակ մ'է ընդունակ մարդկային կրից, որ կը խօսի անդընդոց միջէն. կը կատարի ու կը հանդարտի, կը սպառնայ ու կը լռէ, և կը թափէ յանկարծ իր հրացայտ բարկութեան լաւաները ցասման առարկայից վրայ:

Վեսուվի սովորական ձենն ու զրաւած դիրքը, որ կը տիրէ ափանց վրայ, ուր աշխարհիս գեղեցիկ ծոփն կ'ընդգրկէ գեղեցկագոյն ցամաք մը, թատրոնական երևոյթ մը կու տայ իր ապականարար մոլեգնութեանը: Փետրանը, ման ապիտակագոյն շոգւով պսակեալ, միակ ամպ երկնից կապուտակ կամարին վրայ, կարծես զոհագործութեան վաճճ բագին մ'է, որ կ'առաքէ իր խունկերը յերկինս, 'ի շնորհակալութիւն յըջկայ գեղեցիկ բնութեան:

Թէ որ միտք բերենք Վեսուվի բազմադարեան գործունէութեան ընթացքը, և բաղդատենք իր ցաւոց պատմութիւնը անխռով հանդարտութեանը հետ, կը գտնանք զինքը խորամանկ մասնիչ մը՝ որ իր որսը պատառնէն առաջ կը խաբէ զանիկայ պէս պէս հրապուրանօք, ծածկելով արտաքին կեղծ հաճութեան տակ իր ծոցոյն տխուր գաղտնիքները:

1872 տարւոյն յունուար ամսոյն վերջերը կենացոյ մէջ առաջին անգամ կը գտնուէի¹ այդ լեռան վրայ, առանց ամենեւին կասկածելու իր դաւաճանութենէն, մինչդեռ նա առանց դիտեալուս կը մեքենայէր իր ստորերկրեայ խորոց մէջ ապրիլ ամսոյն զարհուրելի դար: Թէպէտ նոյն ատենէն սկըսեր էր լսուիլ հեռաւոր ու խուլ կերպով

¹ Գրողն Է. Մ. Քէլքը գիտնականն, որ նոյն տարին այցելութեան գზացեր էր Վեսուվի:

վեստովի քստմանի ձույնը, բանտարկեալ գաղանի մը մուրնյաման նման, բայց ամենեւին չէր կարծուէր թէ պիտի մոլեգնէր այնչափ մինչև քիչ ատենուն մէջ յաւեր պիտի դարձնէր շրջակայ զուարթ բնութիւնը :

Սկստաւ երբեմն երբեմն քարեր ժայթքեցնել բաժակէն, մինչդեռ ծուխն ու շողին ալ անընդհատ կը շարունակուէին, գիշերներն ալ կը տեսնուէր երբեմն գագաթանը վրայ կարմրագոյն լոյս մը : Եւ այս նախընթաց չարագուշակ նշաններն տեսցին մինչև մարտ ամսոյն վերջերը, շարունակուելով նաև լաւան, որ կամաց կամաց կ'իջնար բաժակէն վար :

Քանի մ'օրէն դադրեցան այս ամեն բաներն, և կարծուեցաւ թէ մարած ըլլայ բոլորովին և ամեն վտանգ անցած : Բայց գրեթէ ամսուան մը չափ հանգիստ տալէն ետքը, ապրիլի 24ին գիշերը թուէր թէ լեռն բոլորովին դիւահարած ըլլայ, վասն զի կը թափէր գագաթէն երեք ուղղութեամբ լաւայի հեղեղներ, և կ'արձակէր դէպ երկինք հրացեալ ծխոյ սիւն մը, տարածուելով ապա քաղքին վրայ : Երկրորդ օրը նորէն դադրեցաւ, և համարուեցաւ որ գէթ այս անգամ ցասման վերջն հասած ըլլայ : Բայց խաբէական էր, վասն զի փոխանակ հանդարտելու, ապրիլի 26ին առաւօտեան ժամը երկուքին ահաւոր ժայթքմամբ ցուցուց իր վերջին կատաղութիւնը, լեռան պզտի կատարը օդ ելաւ, իսկ մեծ կատարը վերէն 'ի վար ճեղքեցաւ, թափելով հրացեալ նիւթոց ծով մը : Բոլոր նոյն օրը բորբոքեալ վիճակի մէջ էր վեստով : և այնպէս խռոված ու այլալլած, որ ամեն վայրկեան կարծես օգ պիտի ելար :

Լեռան գագաթը ծխով պատած էր, որ պտուտիկելով բաժակին չորս կողմը, ամպանման լեռան կողերէն վար կը թաւալէր, հետեւելով լաւային ընթացիցը : Վեստով այն ատեն առաւ իր յետին սաստիկութիւնն երբ սկստաւ ահագին քանակով քար, ծուխ ու մութիւր արձրկել դուրս, որոնք ձգուելով

հաստատութեան մէջ, մինչև քանի մը հազար ոտք վեր կը բարձրանային, և ապա մղուելով քամիէն կը սփռէին երկնից ու հորիզոնին վրայ՝ թանձր ու սևագոյն ամպ մը : Նրակն, մյրիկն ու գեանաշարժն խառնուելով իրարու հետ, կարծես նոր տեսակ բնութեան զօրութիւն մը կը տեսնուէր հոն ցայնժամ անծանօթ : Այլ ամեն բաներէ աւելի ամենուն սիրտը տաքնապողն ուրտումն էր, որ երկրիս խորերէն կը սպառնար բնութեան դէմ : անդնդոց խուլ ձայնը մերթ կը սաստկանար և մերթ կը զիջանէր առանց բնաւ լռելու :

Ինգլիսայէն ու Բորդիլիէն Նաբոլի տանող ճամբան ցաւալի տեսարան մը կ'ընծայէր աչաց : Այլ ճամբուն երկայնութեամբ կը տեսնուէր անհամար փախստէից ամիսի մը հանգերձ սայլ լերով, կառքերով ու կենդանիներով, որոց վրայ զետեղած էին իրենց վտանգեալ տանց կահկարասիքը : Կանայք քուրջներին կամուսներուն վրայ առած կամ ձեռքերնին բռնած՝ աճապարանք կը փախչէին իրենց որդիքը լալով : պառաւք ահաբեկած նստած էին սայլից մէջ իրենց կարասեաց վրայ : Հուժկու մարդիկ կը խուսէին անկողին : Նին ուսերնուն վրայ առած : և տկարներն ու հիւանդներն ալ դուրսէն էին պարկերու կամ յարգի շեղջերու վրայ : ամեն տեսակ ցաւ, աղէտը ու տաժան, մուկը կը տեսնուէին ու կը կրկնուէին անդադար : Կը յայտնուէին հոն ընտանեաց ծածուկ հոգերն ու գաղտնի ցաւերն, և կը նորոգուէին անցեալ ժամանակաց մոռցուած բազմապիսի անձկութիւններն :

Թէպէտ սաստիկ էր ցաւն, այլ խուլ և անբարձագոյնգ կը մնար, դուցէ սաստիկ խոր ըլլալուն, և դուրս ելալ չկարենալուն համար : ոչ աղաղակ կը լսուէր և ոչ ողբոց ձայն մ'այդ վատաբախտ փախստէից բերնէն : Գուցէ ափշու թիւնն կամ քաջասրտութիւնն, անըզգայութիւնն կամ համախամութիւնն զամենքն էր զիւցաղն ըրած : Գրեթէ ամենայն դէ կըզգար աղէտից սաս-

տկութիւնը, բայց կը ծածկէր իր ցան հասարակաց ցաւուն անտարբերութեան մէջ: Բնութիւնն կը տեսնար զմարդ անխռով հանդիսատես իր յուզմանցը, և կարծես բոլոր ոյժն և ան անձ կատաղութիւնը կը թափէր խռովելու համար զինքը բայց չէր յայողէր: Բռնդէ Մատտալենայի մօտ տեսնուեցաւ փախստէից ուրիշ ամբօխ մ'ալ, իրարու հակառակ վազելով: Բոկոտն ու հերարձակ կանայք կ'ելլային Նաբոլին տաքնապաւ, և ձեռքերնին խաչելութիւն՝ կը դիմէին լաւային ընդ առաջ կարդալով երկնից նպաստը այդ ահաւոր թշնամւոյն դէմ: Նոյն իսկ կամուրջին վրայ Ս. Գենարիոսի պատկերին առջև մոմեր վառած էին, որ արձանացած էր հոն ձեռքերն դէպ 'ի վեսով տարածած, արգիլելով զլաւան քաղերն մօտենայէն:

Ռեզինա գիւղին եկեղեցին շինուած է վեսովի առաջին զառ 'ի թափին վրայ, ուսկից մարթ է ճիշդ գաղափար մ'առնուլ հրաբղխին անըմբռնելի դործունէութեան վրայ: Երթոյն յօդա հազարաւոր ոտք բարձրութեամբ և կը փոթորկէին փողոց կամ յարդի պէս մրկի ատեն, քարեր, խիճեր և լաւայի զանգուածներ: Ամեն զօրաւոր որոտման երկիրն կը թնդար. որուն գոչիւնը այնպէս սաստիկ էր, որուն չէր կրնար հաւասարիլ ոչ մրկին, ոչ փոթորկին և ոչ այլէկոծ ծովուն ձայնը, և արձագանքն կը կրկնուէր լեռանց մէջ:

Նոյն իսկ հոս ժողովուրդն հանգարտ և անխռով էր. կրպակներն բոցուած էին և շատ տուներ անապատացած. բայց շատերուն առջև ալ նստած էր տանտէրն իր ընտանեօքը սեմոց վրայ, և կը դիտէին զլաւան մէկ մղոն հեռաւորութենէ որ երթալով դէպ իրենց կը մօտենար, տարածելով թանձր շոգի մ'իւր քալած ճամբուն երկայնութեամբ: Արք հրացանով և Ազգային Պահանորդի գլխարկով հասարակաց ապահովութեան գունդ մը կազմած էին, և կը պտրտէին փողոցաց մէջ պահպանելու

իրենց տուները և ունեցածնին աւազակաց ձեռքէն, որոնք թափած էին հոն բազմութեամբ, որս մ'ընելու 'ի խռովութեան, և հասարակաց գոբախտութեան ատեն իրենց բախտը շինելու համար:

Տեղացիք երբեք տեսած չէին զվեսով այդքան սաստիկ բորբոքած, ոչ լաւայի քանակով և ոչ խառնարանաց բազմութեամբ՝ որք ամեն կողմանէ բացուած էին. այնպէս որ բոլոր լեռն պայթողական նիւթերով լեցուած ըլլար իւրեւ տիտանական ուժով մը: Մինչև հիմա լսուած գոբախտութեանց մէջ, երեսուն անձանց զոհը միայն եղաւ. որոնք հետաքրքրութեամբ համարձակելով լեռան վրան ելլալ մօտանց դիտելու համար բորբոքումը, պաշարուեցան լաւայէն և թաղուեցան հոն:

Տէրութիւնն, քաղերն տեսութիւնն, և զինուորական ու քաղաքական իշխանութիւնք ամեն ձեռքերնէն եկածը 'ի գործ կը դնէին փախստէից տեղափոխութեան միջոցներ մատակարարելու և պատսպարելու զանոնք 'ի Նաբոլի: Քաղերն բոլոր համալսարանիկ կառքերն վարձուեցան, և երկաթուղիք կը տեղափոխէին ձրի վտանգեալ աշխարհաց բնակիչները: Զինուորանոցք, հիւանդանոցք և սոսկականաց տուններն ապաւանք եղան այն եղկելեաց, և ամեն խնամք կը մատուցանէին մեղմելու անոնց վիշտերը:

Նոյն գիշերը Ս. Լուչիայէն տեսնուած բորբոքումը ահաւորադոյն էր քան զքնաս: Երկիրքն վառ ու լուսաւոր շողով պատած՝ կարծես կ'այրէր բոցակէզ. խառնարանն կը թաւալէր լեռան կողերէն վար հրացեալ լաւայի հեղեղներ, և կիզանող հուրն տարածուելով դաշտաց ու մարգաց վրայ, կը մաշէր զանտառս, զայգիս և զբնակարանս: Այդ հրեղէն հեղեղաց միջէն կը փայլէին երբեք երբեք բոցեր, ծառ կամ տնակ մ'էր որ կ'այրէր:

Պաշարուած էր Նաբոլի հրեղէն մեծ լճի մը մէջ, որ լեռան ստորոտէն դէպ 'ի քաղերն կողմը կը տարածուէր դաշ-

տաց միջէն ու կը յառաջէր: Չէին մտա-
ծեր քաղաքացիք Ս. Սեբաստիանոսի
պատահարը, որ քանի մը ժամ առաջ
զուարթ ու գեղեցիկ քաղաք մ'էր, և
հիմա կոյտ մ'աւերակաց' թաղուած հրոյ
տակ: փոյթ չէին բնեք. վասն զի յոտին
էր տակաւին Ռեզինա ու Թորրէ: Իրենք
լաւայէն միայն կը վախնային, որ թէ-
պէտ տակաւին հեռու էր բայց մէկ
կողմանէ կը յառաջէր: Բայց այս վախն
աւելի երևակայական էր քան թէ իրա-
կան. վասն զի Նաբոլի հեռու է Վեսու-
վէն հինգ քիլոմետր և աւելի, և այնչափ
միջոց ծածկելու և քաղքին դրան մօ-
տենալու համար, պէտք է մեծ քանակ
լաւայի որ երբէք տեսնուած չէ:

Վեսուվի կատաղութիւնն երթալով
կը նուազէր. կէս գիշեր չեղած կրակն
զգալի կերպով պակսեցաւ, և բազմու-
թիւնն ցրուեցաւ իւրաքանչիւրն իր
տունը: Կիրակի առաւօտ զարթեալ
Նաբոլի ողորունելու ոչ թէ իր սովորա-
կան գեղեցիկ ու զուարթ արշալոյսը,
այլ գեղնազոյն մթնոլորտ մը, մութ
երկինք և սևագոյն անձրև մը: Ամե-
նայն ինչ պատած էր նուրբ ու մութ
փոշով, որ կ'իջնար մեղմով ձեան
պէս:

« Միտիր կ'անձրևէ », կ'ըսէին քա-
ղաքացիք իրարու մէջ, շատ աւելի
վախնալով ու տագնապելով ասկէ քան
լաւայէ, կարծելով թէ Պոմպէայի վի-
ճակը պիտի ունենան: Ամեն անկիւն
Ս. Գենարիոսի պատկերաց առջև մո-
մեր կը վառէին, և Ժողովրդեան զուար-
թութիւնն փոխուեցաւ 'ի տրտմու-
թիւն: Այդ միտիրն երկու կամ երեք
օր տևեց, և օտար չէր երևար ըսելն
թէ « Ջուր կ'անձրևէ », որպէս թէ
բնական բան մ'ըլլար այդ տարբերու-
թիւնը: Վեսուվեան դիտարանին լու-
րերը կը կպցնէին պատերուն վրայ ա-
մեն երկու ժամ մէկ մը, և կը կարդար
Ժողովուրդն անձկութեամբ: Բալմիէրի
չի ձգեց երբէք իր վտանգալից դիրքը,
թէ և պաշարուած էր լաւայէ յիսուն
քայլ հեռաւորութեամբ:

Բորբորումը լմբննալէն ետքը, Նաբոլի

կիսով չափ անապատացեր էր, վասն
զի բոլոր օտարականք և բնակչաց մի-
ջէն շատերն փախեր էին վախերնէն՝
յաղթելով իրենց հետաքրքրութեանը:
Պանդոկք և օթևանք երկար ժամանակ
դատարկ մնացին, և վաճառականք ու
կրպակատէրք անգործ, բայց ասով
միայն ֆնասուեցաւ Նաբոլի 1872 ա-
մին հրկիզութենէն:

Բորբորմանէն ուժ օր ետքը՝ գացի
տեսնալու Ս. Սեբաստիանոսի աւերակ-
ները, և լաւայի մեծամեծ հեղեղներն
որ իջեր էին նոյն կողմէն: Տխուր տպա-
ւորութիւն մ'ըրաւ վրաս արտորէից
վիճակը, ուր ամենայն ինչ այրեր ու
մրկեր էր մոխրէ ու հրաբղխային նիւ-
թերէն և ապականեր էին ապրիլ առ-
սոյն նորաբողոքով տունկերն: Խեղճ շի-
նականք կը տեսնային որ չորցած էին
իրենց բազմաթիւ այգիները, և ամեն
բոյս մոխիր դարձած:

Սան ձիորճոյի մօտ հարկ եղաւ անց-
նիլ ոտքով լաւայի գետակէ մը դեռ
ծխալունչ, որ բնդ մէջ կը հատանէր
արքունական ճամբան, թաղելով զայն
ընդարձակ տարածութեամբն և քսան
մեզրի չափ խորութիւն ունէր: Ասիկա
քարանց ու հողոյ կոյտ մ'էր և ամե-
նահին հրային երևոյթ մը չունէր, բայց
տակէն կ'այրէր տակաւին, և ծուխն որ
կ'արտաշնչէր մեղմով, նշան էր ներքին
ջերմութեանը:

Այս արգելքներն անցնելէն ետքը՝
ազատ էր ճամբան քանի մը հարիւր
քայլի չափ. զոր կտրելէն ետքը տես-
նուեցաւ Ս. Սեբաստիանոսի եկեղե-
ցին և առաջին տուններն ուր հասած
չէր լաւան. և աւելի անդին քարանց
թումբ մի որ կը խափանէր ճամբան, և
ունէր քսան կամ քսան և հինգ մեզր
բարձրութիւն: Ու ասիկա էր զՍ. Սե-
բաստիանոս մրկող լաւան, որուն վրայ
երայ մագլցի, յուսալով տեսնալ քաղ-
քին աւերակները:

Ուր էին. ոչ ուրեք. վասն զի այդ
տէ՛կ զանգուածոյն տակէն չէր երևար
ոչ որմնյ կտոր մը և ոչ ուրիշ մնացորդ.
Քար քարի վրայ մնացած չէր նշանա-

կելու թէ հօն մարդկային բնակութիւն եղած է: Կարծես քարանց ողողում մ'էր, որ տարածուեր էր ամեն կողմ, և ծածկեր ամբողջ արտերը:

Միւս ափունքը կը բարձրանար եկեղեցւոյ մը դանգակատունը, և էր Մասսա տի Սոմմայի ժողովրդապետութիւնը, և էր իբրև սահման աւերմանց. և ասիկա այն աստիճան կատարեալ էր, որ թուի թէ լաւան իր ընթացից վրայ գբաղաբը կործանելն ու թաղելն մէկ ըրեր էր. այդ անյագ հրէշն ոչ միայն կլներ էր զայն, այլ և մաշեր: Թողած չէր հետք մը գէթ դիրքը իմանալու համար:

Բարբախտաբար այդ աւերմանց մէջ մարդկային զոհ չի կար. վասն զի բոլոր բնակիչք ժամանակին փախեր

էին: Ապրիլի 26ին կէսօրունէ ետքը ժամը ութին, կը սպառնար լաւան Ս. Սեբաստիանոսի դէմ, և ժամը իննին անհետացեր էր այդ քաղաքը. միակ զոհ վեսուլի բարկութեանը:

Թանձր ամպ մը ուսկից կը ճայթէին կայծակք և որոտմունք, կը պատէր դրածակը, և կը մթագնէր իր աւերածոց տխուր հանդիսավայրը. բայց այդ ամպն երբեմն երբեմն կը պատուէր, պարզելով զեռը, որ այլաձևեալ ու ալեւորեալ կը թուէր 'ի մօխրոյ: Թէպէտ մարած էր, բայց միշտ վայրագ ու սպառնալից, անզեղ չարագործի մը կը նմանէր, որ իր կատաղութեան վերջին թափէն յողնած, լուծեամբ նոր ոճիր մը կը մեքենայէ:

Վեսուլ լուծ է հիմա:

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԻ ԱՍՈՐԵՍՏԱՆԻ ԵՒ ՔԱՂԴԻՍՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

(ՅՈՎԱԿԻՄ ՄԷՆԱՆ)

Քասնըհինգ կամ երեսուն տարուրնէ 'ի վեր քանի անգամ ստիպուեցանք սորվելու, մոռնալու, նորէն սորվելու Ասորեստանի և քաղղէացւոց պատմութիւնը: Ինչ աղէկ էր հաւատարիմ մնալ Յունաց և եբրայեցւոց մեզի աւանդածներուն — Նինոսին վրայ՝ որ Նինուէ լինեց և Նինուաս որդի մը ունեցաւ, Շամիրամին որ Բաբելոնը հիմնեց, տիրեց Ասիոյ մինչև Գանգէս, և միայն Սորադովպիսի փիղերէն յաղթուեցաւ, որն որ վուդէրի ողբերգութեան մը արժանի գանուեցաւ: Բայց Պոզդայը, Լայարոք, Ռէվլինսոնը, Լընորմանը, Օպպէրը ոմանք՝ Ասորեստանի և քաղղէաստանի երկիրը պեղելով, ուրիշները սեպաձևներուն ընթերցմամբ, և թափանցելով ասիական լեզուաց խորը, վեր 'ի վայր տապալեցին պատ-

մութիւնը. և ամեն օր կը խառնակեն: Յեղ մ'ալ կատարեալապէս չենք դիտեր: Ամեն վայրկեան Նինուէին և Բաբելոնի նոր նոր թագաւորներ կը գտնուին: Իրաւքնէ քանի մը գծուարութեանց լուծմունքները կը գտնուին, բայց դիմացնիս աւելի մեծամեծներ կ'ելլան, և խնդիրներ որոնք նորէն լուծման կարօտ են:

Այսու հանդերձ կրնանք ըսել որ պատմութիւն մ'ալ ունինք, ուսումնական պատմութիւն մը Ասորեստանի և քաղղէացւոց. սեպաձև գիրերն ալ եզրիպտական սրբադրուղմ տառից պէս ապահով կանոններով կը կարդացուին. որոշուեցան զանազան ցեղեր, Արեանք, Դուրանեանք, քուչացիք, սեմականք, որոնք ամենն ալ նոյն տեսակ գրելու դրութիւն մը գործածեցին: Պալատանց